5 (SA57)
A 32

apsnəʀəi akʯuşa soveʇ
auŋa ixamçara eidkʯəla.

adini amcqazarei

apsnəʀ ĥəntkarra ʇquə təːʃərta.
1933 ş.

apsnəɣəi akʟuşa soveţ anɟa ixamçara eidkʟəla

A 32
2
P-31

adini amcqazarei

a. segal iyəmta
iaɣərpşła: q. ałba, x. boɪajba

БИБЛИОТЕКА
АБХАЗСКОГО ИНСТИТУТА
ГУМАНИТАРНЫХ
ИССЛЕДОВАНИЙ

apħənttəɿra
apsnə 1933 ş. aqua

apsnə a. s. s. r. aphən!təqra „lenin“ ixıɜ zxəu.
azakaz 2995. atiraz 1575. apliţ 49-Б.

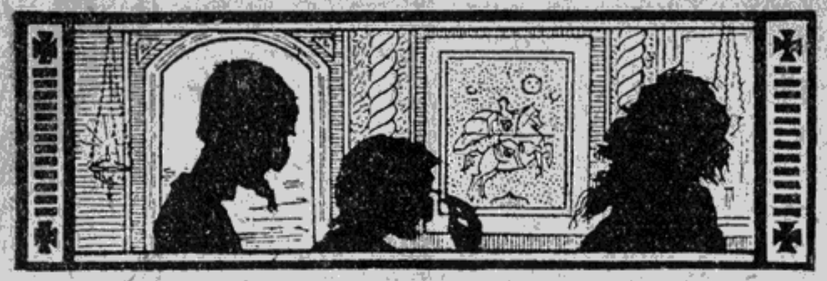

adinəi amcxaçarei amaluaa irʒəuɲ.

asoveţ ʔəla axıənɜa naɜaaɜaua aqajlar millionla atourəx aɸə oyə işəimbacala argəlara dəu iaɸəuɲ: asoceiclabra ialaloiţ, neiuəʃ uəsuraxı iiasuoiţ, idərgəloiţ akolxozkua, ubriala ıfakugəloiţ apstazara ɸəc asocializm-ha izəftou.

abri asocialisţʔ rgəlara alşara dəu amanə pxıaqa işcaua aipş, aqajlargıə eiha-eiha akulıţura iazkəlsuoiţ, adinxaçarei amcxaçarei dara rzəhan xair şalam apstazara idnarboiţ.

auəsuʃei aqanxaʃei amcxaçara xair şalam aneilərkaa, amcxaçara nəhakua rəmyapagara iaquəçua ialagəeiţ, eikuəşahatnə anʃa içanəharta uaxuamakua rəlkua adərkua, anʃa ixaçara açəxua pʒaua.

axa daryagıəx uajəraanɜagıə aqajlar zəryə, eiharak akətan inxaua makıana amcxaçara afata dmərɜəc.

uərt reiharayək asocialisţ rgəlara auəs azəruoiţ guəkala, uərt xəmpada ieildərgaxeiţ pqaras iəqou zegıə reiha, aqajlar rzəhan asovet mʒə apqarakua şeioɯəu.

abart zegıə eilkaanə aqajlar asovet mʒəi akommunisţ parţiei rzəhan guəkala iqouɲ, axa dəryegıəx uajraanɜagıə amcxaçara iacnəquaua, anʃa dxazçaua, amcxaçara nəhakua myapazgaua raʃouɲ, nasgıə aquəd rpaʃei, apşʃei uha rəmchharakua ianacnəquougıə qalaloiţ. reiliarayək aqajlar art amcxaçarakua dara irtaxnə izəpsou dərnə akuəm izəmyapargaua, axa iaga umhan ari çasnə, fcəlaranə irzəpşəz akouɲ. uərt iagıazxuəcuam amcxaçarakua zxarçaua, ieioɯəu, eiʃou dara ruəsurazə, dara rəpstazara ɸəc socialisţʔ hasabla aitafakuərgəlarazə.

pətyək rguə iaanagoiţ—asocializm rgəlara ui uəskouɲ, anʃa ixaçara daɸa uəsuɲ, nasgıə art akəi-akəi eipərxagam-ha. uərt ui adagıə uəs rhoiţ, şaqa iqafaʔəuzei art akommunisţa, zegıə dara rami, amcxaçara dakuşahatəu dakuşahatməu, amala aqajlar rganaxı dəqanə asocialisţʔ rgəlara auəs azəiuazar.

iqouɲ ubas zhaua auaa, anʃa dxamçakua asocializm fakuərgəlara zalşauam-ha.

ubri azə akıərsian məcxaçayʃa raxı qoukə rguə iaanagoiţ, evangelia iaho iakunəquanə asocializm fakudərgəlaraia;

amsəlmanja—aquərqan iakuərşahatnə egıərtgıə (axa ari aipş assiər oyə ibaxıouma).

daᴪa ſoukgıə uəs rguə iaanagoiţ: amcxaçara akupara iapsam, izban akuzar anja ixaçara ianagı iqan, ui oyə ixıəpşnə iəcgəlaz akouᴩ, uakupargıə uakumpargıə aybagıə akouᴩ egıalçuam, iapsam akupara-ha. zegıə rapxıa hara hxə hazçaaᴩ: ialşoma, hara hapstazara ᴪəc aſakuərgəlara, amcxaçara apərxagam asocialistᴩ rgəlarei amcxaçarei einaalar qaloiţ-ha aha ra?

darbanzaalakı aqajlar ireiuou, asocialistᴩ pstazara ᴪəc auəs azəzua, iualəuᴩ abart azçaarakua iapxıa irgəlarazə, ixə azəiſtrazə darbanzaalakı aqajlar ireiuou iualəuᴩ ubasʇqıa ixə dazçaarazə: izazhauazei zaxıənqara anja dxazəmçaua rxəpxıazara?

izkarəʇuazəi, izaquəçuazəi aqajlar anja ixaçara auəskua? uaxuapşər, akommunistja rəmacara rakuzam anja dxazəmçaua. auəsujei anxajei raʇanə, aparţia ialamlac, axa dəryagıəx anjz dşəqaməz guatanə amcxaçara akaʇrazə ikupayʇouᴩ, anja inəhartakua adərkuoiţ, amcxaçara nəharakua karəʇuoiţ. darbanzaalakgıə aqajlar ireiuou makıanagıə anja dxazçauanə iəqou zənzakgıə iəla xəmyakua igueitauazarouᴩ, amcxaçara kazəʇua auaa esəmşa rxəpxıazara işazhaua.

akalakıkuei akətakuei rəqnə inxaua aqajlar asocializm rgəlaua nasgıə iara ubri aamtazə amcxaçara aqamlarazə izəkupayʇozei? iapərxagouma nas amcxaçara, apstazara ᴪəc socialist hasabla aitaſakuərgəlaraan?

anja dxazçauanə iəqou ikunagouᴩ (iagixutouᴩ), ckıa dazxuəcnə eiləirgarazə iəkuşa-məkuşa iəqalakuo, drəxuapşlaracə amcxaçara zərzua aorganizaciakua iəqarçaua, uərt zəſtou, nasgıə rxə zəzkəlsua.

abart azçaarakua eiharak kər rəçarkuoiţ uajᴪəi aamtazə, axuəşəkusaᴪəi anxaſa aplan anakzara anataxəu, aqajlar eidguəpnə asocialistᴩ eiclabra ialalanə oıey uəsura myapgaua auəs anərua, akommunakua anᴪiaua, irlasszanə akolxozkua rəzhara amyala akəta pstazaara aᴪanapsaxua, akolnxarakua rəᴪiara amyala klassla ihaoıou akulakja zənzask rçəxuᴩa anəxra anənahakzaua, haʼra ataxəuma abri aipş argəlara pxıaqa eikuſaxarc iataxəuᴩ xəmpada, aqajlar ireiuou darbanzaalakı guəkala auəs azəiurazə, nasgıə pxıaqa izgaua.

aqajlar ireiuou anja dxazçaua argəlara dəu auəs axıazəiua ueizgıə-ueizgıə dazçaarouᴩ ixə abasala: „iapərxagouma nas anja ixaçara abri argəlara dəu iqou“? abri aipş azçaara uapxıa irgəlanə hapstazara uaxuapşər, iiaşaʇqıanə agura ugarᴩə iuboit, amcxaçara xəmpada huəs dəukua zegıə irpərxaga dəunə işəqou: a‘5 şəkusaᴪəi aplan anagzara akulitura revoliucia amyapagara, hᴪəla industriaᴪra, akət nxara socialisţ hasabla kolnxarala aſakuərgəlara, abasʇqıa akulakja klassla ihaoıou rəſata akuxra uha agıərt auəskua rqəngıə. abri zegıə guatanə, darban-

zaalakı asocializm rgəlara auəs azəzua xəmpada anja ixaçarei adinəi drabaſynə dəqazarouᴩ.

ajakala eilərgaᴪəuᴩ, amcxaçarei adinəi akə işapsam. adin iaçanakua ianagı amaluaa rəcxəraara aqajlar reiyərqara, rəla xyara akuzan izəzkzaz, iara uajgıə klassla aikupara aqnə haoıaja adinəi amcxaçarei daara rxə iadərxuauoit—1930 şəkusanza psha aberkua, aparja akulakja rnaraᴪə iqan; ananamgaja amcxaçarei adinəi rəla iqazanə irkən akətanᴪəi eihabəras iqaz zegıə dara rakuən izkəz, izgualamſoda psərzxaᴪəi aberkua, elərᴪəi aparja-uha eigıartgıə aqajlar şaqa irʇauaz.

aᴪəm hantkarrakua rəqnə akuzar, adin zparatra oıuoıuou iaxı ianagı iqouᴩ. aibaſra aqalara, auəsuja rualafaxuə iagərxanə amal uaa rqəba ataçara, hᴪəlaazə ja baapsəs iqou zegıə adəkuçara—abri auᴩ izəſtou adinəi amcxaçarei. zegıə irgualaſoiţ „rimᴩ aparᴩ“ anja ixatəpuoy adgıəlaᴪə „qarla“ dhajlarc iguə iteikəz, axa iixuəcəz iləmha sarkıada ibaraha imbeiţ, aduneiᴩ qajlar irəmuiţ. abas adunei amcxaçarei axıəqazaalakı, amaluaa rəcxraara, ajlar rərlaſcara iazhouᴩ, axa uajə hara hᴪəlan eiha-eiha eildərgoiţ adini amcxaçarei şxuartam, dara rəpstazara ᴪəc aſakuərgəlara aqnə.

adinəi amcqazarei (знахарство*) reibarkəra.

amcxaçara axıəqou xəmpada iqouᴩ amcqazara, adinəi amcqazarei eiſjouᴩ, uərt oıuoıuala eibarkəuᴩ. anja dxazçaua aoyə ixəeiçoiţ agəzmalja, ayəstaaja, apsəckıaja (aps ɣəda zxou auaa), apşja, amcqazara, uha ubas agıərtgıə. ui as izəqala, adinəi amcqazarei rzeipş xᴪiaa akouᴩ, ſatakouᴩ irəmou. adinəi. iara iacraha kuoui, hantkarra zmou aklaskua r‘hantkarra çərguas, enagı guoıərta dəus iaman, aqa iaçagəlou rərſara azakuan iqou rakurşahatra iazkən. ubri amyaʇqıa ikuᴩ ,uajᴪəi aha nərjᴪəi aburzuaziaa. uajə, adin amal hantkarra ialaʇanə afaşizm ariaşaraxı iiasəiţ.

adin ſatas iamou laſcarouᴩ, gumxarouᴩ.

adinəi amcqazarei çlak iaanaſtəz aʼər iayəzouᴩ, art zegıə aqajlar rərlaſcara—rəla akata takhahara iazhouᴩ.

pəxıazа auaajlar rgup ſakugəlaanza auaa pəʇʇa-pəʇʇanə grupala, obſyinala akuən işəqaz.

miᴪə aamta aſtaxı, abart aobſyinakua rqnəᴪ ialçua ialagəeiţ axadaja, apxıagəlaja.

anja ixaçara—iqam-inəm axaçara, apsabara amykua rqnə aoyə imy kuadara, apsabara aqnəi, ajlar rgup aqnəi aᴪəpsaxrakua, aᴪeitakrakua iqalakuoz ailkaara aləmşara irəxqeiţ. usqanᴪəi aamtazə aţexnika zənzak iqaməzt, aarəx-mykua rakuzar zənzak ikuadazan. apsabara mykua rqnə aləmşara, apsabara

*) amcqazara iaçaxakueiţ apşra, aqudərpara, amacakupsara, açabaja amcxuiᴪra.

mцkua rqnə aƚara iaxqeiƚ xəxiƮəi amц dəukua, iqam-inəm rxaçara.

ari amcxaçara, anʒaixaçara iʒərçəz iaraznaƙ rxə iadərxuaua ialagəeiƚ aobʃцina ialçəz apxiagəlaʒa rəmц içagi aroiuoiuarazə. uərt rxə xizəs iarteiƚ „anʒa imaçəuʒa“ „apsəckia zxou auaa“. usqanƮəi aamtazə apxiagəla iapxiagəlaradagiə dəpsəckian, anʒa dəimaçəuyən. axa işneiuaz, apxiagəlaʒagiə, pəxeips aƙumƙua ruəs eiqurşeiƚ. uajə iqaleiƚ anʒa imaçəuʒa, apxiagəlaʒa. kər aamta aƚtaxi art, axadaʒa-apxiagəlaʒa rəmц oiuoiuaxacəpxiasa irəlçuan, ahʒa aƕəntkarʒa,—arguaqʒa-ha izəpxiaua. anʒa imaçəuʒa, anʒa iuaa-adinuaa, ahra-Ɯra ƕəntkarra amaçəura aƙuən izəzkʒaz. abas adinəi amaluaai rɸeibadərkəiƚ.

anʒa ixaçara adagiə pəxia iqan, uajəgi iqouƿ amcxaçara, iqam-inəm, apsəckiara, agəzmalʒa, ayəstaaʒa, açaƕaʒa rxaçara uƕa agiərtgiə. uajəgi aja ialaçanə irƕoiƚ: „zər dgəzmalzar abni dgəzmaləuƿ“, „ani aps ɥəda ixouƿ“ uərt işərƕuala, art „aps ɥəda“ zxou-ha izəƚou—daɸaƙala apşʒa, aqudərpaʒa, açaƕaʒa, amulaʒa uƕa agiərtgiə „aps ɥəda“ şərxou eips „ayəstaa iaʒajanə“, „anʒa iƕanə“ ayəmazay iɥəmazara ixəicoƚa.

amcqazaʒei, amcxaçaʒei işərƕuala, aoyə ayəmazara, ma ayəstaa, ma anʒa ixqianə aƙuzaaƿ işiəxiua. uərt işərƕuala ayəmazarakua zegiə rpsə touƿ, mц dəuƙ iaxəlçueiƚ. uəs anaƙuxa, uərt rəxuîƮra azgiə iataxəuƿ xəmpada qara anʒa iqənƮ xuarta dəuƙ. ubri aqənƮ ayəmazay „dɸəxƮəuƿ“, „ipsə“ aanərxaƮəuƿ „xəxi zləpxa haura“ iƕarala. ayəmazay ipsə aanərxarazə rƕoiƚ amcqazaʒa, iataxəuƿ aƮira, aƙurban, axnərƕƮə, azaƮ, anəƕara ubas agiərtgiə.

amala iƕaƮəuƿ: amcqazaʒa „rəxuîƮra“ aqnə rxə iadərxuoiƚ amcxaçara, çara-dərra-ha qara marcxalƙ zlam. ayəmazay uərt rnaƿaɸə danəqala xəmpada deiʒaxoiƚ.

amcqazaʒa axuîƮra eiha apara garouƿ izəttou. uərt uəs rƕoiƚ: „qara akə axiəkupso“, ma „qara uaxiaxuapşua akə umgar çasəm“, „akə umgar çasəm“-ha „xəxiƮə“ mцla iriaşanə ouƿ art aparakua şərgaua.

adin amedicina işpaxuapşuei.

adin işaƕauala, aoyə adunei dəkuleiƚ „xəxi ikuƮou anʒa“ imцala. ui aoy imariazanə dqaiçeiƚ: anəîapſ iaalxnə aoyə isaxia aaqaiçan, dlaƮƕan auoyə ipsə tanə daakuleiƚ, adin işaƕauala aoy enagi ipsə touƿ, psrakum, amala anʒa ianəiguapxalaƙ, ma „iaqal anaailaƙ“ ipsə ixəçnə ayada icoiƚ, ubasqan ouƿ aoy ipsragiə. abiblia işaƕauala adunei îəmş rəla iſakurgəlaxəeiƚ.

ari zənzaƙ anauƙa akuşahatzam, zənzakgiə ixnarbgoiƚ adin inckua zegiə. abiblia iaƕoiƚ adunei îəmş rəla iſakugəleiƚ-ha. anauƙa dərrala adgiəl atourəx apstazara qalaanza îə-million səkusa eiçamƙua aamta ceiƚ, nasgiə iara atourəx Ɯiarą myapazgauaz xəxiƮ mц ɥədaƙala akumƙua, apsabaraƮ mцkua (apşa, azə, anaqua, amşən, adgiəlçəsra) şraƙuəu. rapxiaƮəi amşazə anʒa iqaiçeiƚ alaşara, aybaƮəi amşazə-amra. axa hara iaadərueiƚ alaşara qazçaua amra şaƙuəu. mrada apsabaraqnə laşara zəqalauam. axpaƮəi amşazə açiaakua qaiçeiƚ, axa çarala idərəuƿ: mra laşarada açiaa apstazara şzaləmşaua. açiaakua axpaƮəi amşazə iqaleiƚ, azə—apſbaƮəi amşazə, apsƮkua axubaƮəi amşazə, aoyə - aſbaƮəi amşazə.

abas imarianə, mcla eikurîanə iaxʒajoiƚ adin atourəx Ɯiara—adunei qalara aprocess.

psra zkum „apsə“-ha adin zəxʒajaua amedicina çarala iaanarpşəiƚ ari zegi şəmcəu, işbaşou, amedicina eilnargəeiƚ: aoy ipstazara myapazgaua „ipsə“ şaƙuəm, apstazara myapazgaua aoy i'organizm auəsura aprocess şaƙuəu. aoyə iʒa-iʒə iaƮəmƙua „apsə“-ha qara iʒaxnə akgiə imam. aoyə ipstazara myapazgaua i'organizm aqnə auəsura process (aſa nei-yeira, agu auəsura, arəpha auəsura, aca auəsura, axşəy auəsura) iazhouƿ.

iaƕaƿ: aoy amla danaƙlaƙ uaha naiəlmşo imц ƙuadanə dqaloiƚ, akranifalaƙi iaraznaƙ imц oiuoiuaxoiƚ, utaxəzar abaa dajça. iabaqou nas ara „apsə“? amedicina iqanaçeiƚ apəîakua: aoyə danpslaƙi qara ixutaƙ aaimxnə (ma inaʒa) inaganə axuî ianzaarçalaƙi iazhauan, anapxəc aauan. iara abartgiə iahdərboiƚ „apsə“-ha akgiə şəqam.

açara—dərra azhara adin aſapə açanarqualoiƚ, çaraƮ mcabzla amcrakua zegiə pəxxa ikunaçoiƚ.

ubri adin mcqazarakua rakuparaqnə daara kralşeiƚ amedicina.

500—600 şəkusa rəſtaxi (afeodalizm aamtazə) amrataîaraxiƮəi evropa auaxuama ahra amanə iqan.

ubri aamtazə amedicina daara iſtaxanə iqan.

ahakiəmʒa ui aamtazə auaxuama işaƕoz, adin iakurşahatnə ayəmazara rxuîƮlar aƙuən. ui iakuşahatəməz eretiks dəpxiazanə amcabz dalaʃnə dərbəluan, mamzargiə abaxta itaƙnə idərguaquan.

amedicina aoyə ieiɸarƮəſa açarala ouƿ işəſakurgəlou, auoyə eiɸarƮəſa, auoyə iynəuçqa aamərpşəƙua açara zalşauam. aoyə iynəuçqa aarʈra adin daara nʒa uəs baapsnə iapxiazauan.

ubri aqənƮ ahakiəmʒa XVI-Ɯəi aîəşəkusa (1600 şəkusa) rqənza auoyə eiɸarƮəra-çara apsƮkua reiɸarƮəſa aarpşnə irçauan. ui xəmpada iqanaçauan daara ailgaarakua, aikumîarakua axutakua rəyraan. çabərgəuƿ, iqakuan aguə zmaz ahakiəmʒa imîaƙua rçayʒa anaʈomia*) dzərçauaz, aoy iynəuçqa aiɸarƮəra çarala. iaarəçərxər, apsra rzəpşən, ubri aqnəƮ iaxiîartaməz, oyə Ɯarxasərtas iaxiəmaməz aynə açaqa akuən iaxiəddərçauaz.

*) anaʈomia—auayə ibayxaƮra aiɸarƮəraçara.

XVI aɬəşəkusazə beliɡiaҏ ahakıəm vezalii argama dalaɡəeiҭ aoy eiɸarҏəʃa aarpşra (ipsəz rəla).

1616 şəkusa angliaҏəi ahakıəm viliam garvei iaaiərpşəiҭ ɜuoyə ibayxaҏra aqnə aʃa anei-yeira.

garvei aʃa anei-yeira ipşaanɜa agu auəsura xəxıҏəi mɥək iqanaçaueiҭ-ɦa aķuən işəpxıaɜaz. garvei iaairpşəiҭ araqa xəxıənҏ mɥək auəs şalaməz, agu auəsura aʃa anei-yeira şaķuz iaçanaķua. garvei içara auaxuama daara iaaʃķəlaɦəiҭ, auaxuamagıə ui guatanə garvei içara iakupaua ialagəeiҭ. iara ubaşqıa aguaqra iakuɬeiҭ auaxuama aqənҏəi amedicina axutaķ—apqara—a x i r u r g i a. auaxuama azin rnatoməzҭ ahakıəmɲa çarala iaadərpşkuaz rəla axuɬҏra. adin aarķnə ikun.

ahakıəm arecept ayrazə ineiķɜar aķun auaxuama inatakuoz apqarakua. ayəmazay daniəxuapşlaķı aʃtaxı arecept anəiyuaz alamtala, anɲa dəiɦan ilaxı, iqəmʃ ɜaҏnə arecept aqnə aqarsaxıa anəiçar aķun. art hzəxɲajaua dara ķrərxəçueiҭ. axa ari aɲənxakua auaxuama uajəgı iķanaməɁɜac.

duķ çuam, açara dəu zmou ahakıəm voronov iaairpşəiҭ iajxıou aoyə irɸara. 1929 şəkusa rzə london ipxeiҭ. daxıneiz, xar amaɜamķua iajxıaz auaa raɲanə irɸeiҭ, pəxıaҏəi rguamɥ rəmanə. ubasqan adin ɦheiҭ, ari iqaiço xuartam, ari yəstaa uəsuɒ-ɦa, axa uiala uərt oy drəzmərɬeiҭ. art zegıə iahdərboiҭ adinəi açarei şeimaҏaxum, açaraqnə adin mɥ şamam.

adin nəɦarakua, pqarakua—aguabziara şaqa iapərxagou.

uajə haxuapşəp, adin nəɦarakua, nas ui apqarakua iacraɦakuou şaqa aoy iguabziara iazeiɲou. iarban dinzaalakı ʃatas iamoup—alaʃcara, agumxara. adinҏ nəɦakua rəmɥala imaɥəmķua iɸioiҭ ayəmazara baapskua (aҭif, aɲarpşɜa, axərş-gurşə, axudaxıaa), ayəmazara ɸkķua (asifilis, ayaxoҭķa). daara ixuartamķua inxanə iqoup iaxıa uajraanɜagıə adinҏ nəɦarakua raan agudəibaķəlarakua. „mşapazə“ ma aşəkus ɸəc azə „ɸaanə bziala hnaiʃtaaiҭ“-ɦa iaagudəibaķəloiҭ. usqan xəmpada ayəmazara ɸkə zəxıua zgu bziou iirxıər qaloiҭ. daara ibaapsnə, oyə iguabziarazgıə iɲgıanə iqoup aɸbaara—çalara. ari aɸbaara daara iraɲanə aoy iʃa armaɥueiҭ, darsustueiҭ, izban aķuzar xaaҏ ifom, aɸbaara dəçanaçə iaharaķ iifaua aqudəi, amgıaləi roup.

amcqazara ayəmazara qazço işaxuapşua.

haxuapşəp uajə, amcqazaɲa işeilərķaaua ayəmazara, nasgıə dara rxə azə işpeilərķaaua ayəmazara zəxqıaua, iara ubas daɸa ʃouķə rəzgıə.

amcqazara ayəmazara zəxqıaua iaxuapşuoiҭ daara jəҏnə. uərt ajəҏҏəi iazxuəcuoiҭ, daara ķrə aʃtaxı iahxəsxıou aamtaɸə iəqaz, nasgıə qara yqara iara uajgıə inxakuanə iəqoup „jlar rəqazʃa (бытовая) medicina-ɦa“ izəʃtou. ari amedicina iiҭ jlar

cxəraadara inxanə ianəqala ayəmazarakua rzə, çaralaҏ amedicina axıəqaməz azə. mɬan, daara jəҏan, ajəҏ aamtazgıə auaa ɥmazayxauan. dara ubart rxə iacxraarcgıə daɸaʒgıə iəcxraaracgıə rxə aqabaa adərbon akəmzarakgıə rəmamzҭ aoyəҏəysa irɦarax zleibətou açarazə, ayəmazara zəxqıaua-ɦa, ajlar rampxıa irəmpəxıaɬaz ɸəxuəɬҏəgaz iakuəibaɦa irķuan xərxuagas. axaçara, anɲa iaaiəʃtuoiҭ ayəmazara, ayəmazara apsə toup, auaa azəyuan amaҭaneira, aҏɦara ub. iç. iraɲanə. abart zegıə eilalan amcqazara apərçeiҭ, iara ubri iaxıa uajəraanɜagıə iaanxanə iəqoup.

amcqazaɲa ayəmazara qazçaua izəxqıaua irəmpəxıaɬalakıala. iazəmanɬalaxarazə ari zəxqıaua hşap y-gruppaknə: akə ayəmazara ara akuşa məkuşa iqou rəla iançəsua, ayba ari ayəmazara „xəxıənҏ“ ianəqalaua.

akuşa məkuşa axqıara hara iahapxıaɜoiҭ ayəmazara aoyəҏəysa ipstazaara aʃakugəlaʃa iara iəynuçqa ianaxqıaua, imərkıara ifaҏ ub. agıər.

hara hakuşahatzaroup ari uajəraanɜa işahɦauala ayəmazara açəsra amedicinagı işxanaçaua. nasgıə, amc qazaɲa iaamtamķuagıə iagiaşamķuagıə iuarhoiҭ ayəmazara zəxqıaua. iahɦap, sifilis—iɸķəu ɥəmazaroup, amcqazaɲa işərhouala ui xıɬalalarala aup işɲərçua. iaşàla, asifilis oyə izɲərçuoiҭ iara nəquəzgaua mikrobla*) aoyə iʃa ialalauoiҭ uərt.

axıtalalara amcqazaɲa „jlar rmedicina“ azəi ayəmazarakua zəxqıaua aup. amcqazaɲa iarban ɸkə ɥəmazarazaalakı axıta iaxqıoiҭ-ɦa aup işərɦaua — aҭif, aroza, adifҭerit, axudaryə, abɥə, aimɦarɬaa ub. iç. hara iaadəruoiҭ art ayəmazarakuei axıtalalarakuei zleipşu akə zaɲəkgıə şəqam, dara zəxqıauaɦagıə iqou dara ubart amikrobkua aoyə iɲa iɲə ialou, mamzargıə ialanagalaua roup.

amcqazaɲa irəlarɲanə irəmoup daryagıəx ayəmazara „naҭuga“-ɦa izəʃtou. „naҭuga“ amcqazaɲa ailakra iazhoup-ɦa iaʃtoup, amguei akıaҭeikuei iərɥəmazarouɬa. eilkaaup, oyə ixalagıə idərraҏə iqoup ari aips iɦakuou şiaşam, ailakra, axıtakra-aqabaa mcxuəi işrəxqıaua dərup, amguei akıaҭeii rɥəmazara „naҭuga“ aqnəҏ akuəm izlaçəsua, uərt çəsuoiҭ iiaşamķua ckıa akrəmfara, ubas alkogolizm atatən axara baapsə iaxqıanə.

amcqazaɲa rəynuçqa iqoup ubartkua reips „aqazarakua“ aoyəҏəysa ipsə zlatou ayapan aloup-ɦa, ari aoyəҏəysa iɲei iɲi rəxutakuaķ raxı eiha ixuartou aup. ubri aqənҏ ayəmazarakua raɲanə ayapan iaxqıoiҭ-ɦa ialaɲajoiҭ. „ayapan atəp ikuqeiҭ“, „ayapan amjoup“, „ayapan eilәɬeit“, „ayapan aboıaxı iiast“ abas aup iarban ɥəmazarazaalakı amcqazaɲa aɜbaxu şuarɦaua.

*) amikrob—ixuəɥɜoup, apsə toup, iubar qaloiҭ dara iazzərhaua sarkıala.

iaşala aɥapan aoyəҨəysa ipstazaaraҨə usqak miҨək iazknə iqazam. aɥapan, axuɥə iɥapan çəxua iamxɥanə iaɟənxazoup.

„azaza“, apərxaga zaza, iara ubasɟqıa amc qazaɟa rəlagıə daara kər zbaxu zmou akə akup aɥəmazara çəsraҨə, nasgıə dara rҨiaraҨə.

amcqazaɟa znəzənla aşəz zəxqıaua-ha ialaɟajoiɥ ubas, aoyəҨəysa azə anəijuaz adaoı akuɥaoı acəijiɥ-ha. hara iaadəruoiɥ aşəz zəxqıaua amikrobkua şrakuəu akubrə chanə amikrobkua aoyə iɟa ialaçanə işənnaɥua, iara abri aqnəҨ aşəz şçəsua.

amcqazaɟa eiharak iqam iuəmbaua, iumahaua, xəxıҨ iqalazła ialaɟajoiɥ, iadərkəloiɥ amc xaçara, ubri ala alaxyara mya ianəloiɥ. oyə ikunapsanə danəqalalakı uərt irhoit ari aɟa iqənҨ iaaiɥ-ha, ubas ayəstaa ilasra, aqnəş dixalɥ, apsəckıa ixam ub. iç. iraɟazanə iqoup amcqazaɟa izaſaguətnə auəs zdərua.

ayəstaa pxamſa aoyə dlaiəvas aɥəmazara izaaigoiɥ. dҨəjzar iҨaxuda dlakuɥiaaşa dapərxagaxoiɥ, mamzargıə ayə ɟəkubar, azə ɟəkubar aҨə inaga ickıam akə lalaiçoiɥ. ui zəjua aoyə, dalanagaloiɥ daſcəloiɥ, daҨazəngıə aoyə ixaloiɥ apsə ckıam. iara ubri iaxqıoiɥ, amcqazaɟa rəla axagaxara, aapkra ub. agıər. çara dəulaҨ amedicinaҨənҨ iaadəruoiɥ hara, axagaxara, aapkra ub. ireipşkuou içagıgıə axə azleibətou adakua aneivqıalakı işaxqıaua. aapkra ɥəmazara Ҩkəup. mikrobkuak əqoup irəxqıoiɥ. aoyəҨəysa, acharei ajzə kuҨarei, rəla aoyə iauər qaloiɥ:

adajla ɥəmazarakua—adablia—amcqazaɟa ubri ala azbaxu uarhoiɥ ickıam agəzmal—ayəstaa aoyə diəlaloiɥ, imaxu ſaxukua raxı. inapə ianalala inapə agoiɥ, iſapə ianalala iſapə Ҩnaxuoiɥ. iara iaşala izleilkaau rəla ari aɥəmazara zəxıqıaua axşəbay aɥəmazara, mamzargıə aoyəҨəysa ida—mda rɥəmazaraoup.

amcqazaɟa rayəstaaɟa raɟoup dara rhaҨə xazçaua rzə, makıana dəryegıəx alaşaraxı içəmçəc rzə. uərt irhoiɥ, axuəɥkuarzgıə iqoup aystaaɟa-ha. uərt ybanə iqoup. akə darɟuoiɥ axuəɥə agıəgı ubas daҨakə. axuəɥə dəɥɥaua diər ui ayəstaak dixaloiɥ, işakunagaua axəlapşra animou ui dəbɟəsuoiɥ. art reipşkua raɟoup. art zegıə aiaşei darei zənzask eidkəlaſa rəmazam. art zəxqıaua ui aup: axuəɥə daniua idac-mackua eiqnə iqazar dəɥɥauała diər alşoiɥ.

amckua rxaçarala aoyəҨəysa iqam-inəm rgura igaua dalagoiɥ. aoyəҨəysa iɟajarala daҨaʒə dəɥmazayxauała ub. iç.

amcqazaɟa rəla aɥəmazara zəxqıaua-ha rhoiɥ „alapş“. rhaҨ xaçaɟa ubas rguə iaanagoiɥ. aoyəҨəyşa ila ɟgıarala aoyə ixə atəp iəkuqıoiɥ ub. iç. iraɟanə izəiukuaua əqoup-ha.

iqoup amcqazaɟa alapş zkua rəxuəɬҨrazə macara, rhaҨ xazçaua ubas rguə iaanagoiɥ, iqou-ła ubri aips auaa zlapş ɟgıou, znəkҨəi rənapşrazə hablak şeibgou iəkuərxrała, nasgıə açarakuaɟqıagıə ipərnə icaua alapş rəsnə ialəɬła ikapsauła, ubas raxu nəmxaua. abart zegıə rəpstazaara ialəixuała alapş ɟgıa,

ari oyə dazxuəcər ixala ibaraҨə iəqoup amckua zegıə rəçkəs eihamzar işeiçam.

amcqazaɟa · izlarhauala, alaps krala aɥəmazara oıuoıuagıə ui aqaragıə ioıuoıuam qaloiɥ. eiharak alaps kra zəzhou axuəɥkua roup. abri aqənҨ daara iraɟoup akətakua, axuəɥkua axıərɟaxua zla eikuaɟou azə danaaiua, nasgıə dara drəuamkua dəqazar. ubri alaps anaysangıə amcqazaɟa ixarçoiɥ, oyə dianə dəɥmazayxoiɥ, qara dҨan aqnəş dəipərxagaxəeiɥ ub. iç.

amc xaçaɟa uəs rhoiɥ, aſəɟ azaza uəſta anpəqqala ucoiɥ, uəſta aplan aaxpaa apsəckıa zxam igoiɥ, ahə uara ubɟəsra aaiɥ, aps baapsə, apsəmckıa uxalɥ-ha.

ari ibɟəsəz ayara dalagoiɥ, aqnəş uəſta iəuxəixəz azə ianeita nas azə itou dəuxalɥ. ari zakuəxzei, ari eihau amc uaſtalɥ-hagıə iuzəpşaarəm qargıə.

abart zəzbaxu hhaua uaxuapşzar izəqalaua rakuzam imcəup iagıəqam zənzask.

aqar rəbɟəsroup eiharak iłartanə irəpxıazaua, iara ubrəigı aɥarakua raan aup eiharak ianəqalaua amcqazaɟa rəla.

abri aqnəҨ eidnagalaz reibabara bɟəsuoiɥ.

iaşalaɟqıa uaxuapşuazar ari aibabara uərt rakuzam izəxqıaua: dara yaſarala, aguə bɟəsra ada-mdakua irəcrahanə ianəqala, nas aſara aphəs Ҩəc iuədnagalaz lҨənҨ uha ubas iraɟanə.

aamta bzia ianəmieiɥ azə iɥmazayxəeiɥ, axəxı baapsə, aſapəxı. art zegıə amc qazaɟa rəmckua roup. iarbankuou hara araqa iagmərxazakuaɟqıa iahzamərbar alşoiɥ.

hara iabɟaagoiɥ abri iapxıaua, daara ixşəy rzəiſtrazə amedicina ɬəqukua rəpxıarala, uaqa iahoiɥ axəxı zəxqıaua, amgua—akıaɥei ɥəmazarakua zəxqıaua. uaqa inagzanə iahoiɥ abart aɥəmazarakua zegıə iqou zəxqıaua.

aɥəmazara zəxqıaua, nas aɥəmazara oyə işiəxıua-ha amcqazaɟa irhoiɥ ubas: iakuɬinə zakuəzaalak akə amyaҨə ikarəɟər, akançaçəra akə iaxıſə iara aſa ialəxəu qara azə iaaiguara ikauəɟər, ubart irəxqıoiɥ, ubart rəla aɥəmazara Ҩioiɥ-ha, arigı amckua uajəraanza izlaɟajoz akə inavəmqıaua aup işəqou.

artkua zegıə miҨək rtaxəm işiaşam agurargara. art şiaşam darbanzaalakı pətk zxuəcua izə ieilgoup.

iaarkıaҨnə eilahkaap iabanҨaaua amcqazaɟa, izləçua, iarbanəu, iarban jlarou izləçua abart „uayə“ işəimbac aips „amiҨ“ zxuəckuaua.

amcqazay daara dəguragayə uəs myapagay bzianə drəvagəloup akulakjei, apapjei. uərt rnapi rnapi eibazzoiɥ. arigı qaſaҨzam. amcqazaɟa, apap, akulak eipşnə rxə iadərxuoiɥ aqanxaɟa rpxzaşa, ieiqaraɟqıa ieipşə irəmoup aqajlar rərlaſcara ainteres, ɟgıa-məɟgıa aixuarpşra, amc ahaҨ rxadərçara, iqam-inəm rxarçara.

abərjҏəi amcqazaja akətaҏə iqakuou eiharayək amanaxja rouр, apasaҏəi aqajlar rpxɜaşala iſakudərgəlakuaz uajə dara aqajlar ianəijərga, uaha iqaiçarəzəz daҏakala rəla szəxyozar-ha daſtouр, ubas iraјanə anxara izaməſcəlaz ixianə iqaz afara iaҏəz ubart rouр ihaləei-baləeiua ajlar aaʇaxuoit-ha irəlou.

aҏbaara ianəçəçua iaraznak afaҏ-xaa rҏatanə kranərfalakı daara ixıantanə amgua xıaa rəznarçəsueit zguə sustəu aoyə aҏbaara dşaaçəçlakı iaraznak afaҏ-xaa anifalak iguə kaıar qaloiţ. ui adagıə art adinҏ nəhakua irəcəuр ayə aҏarſra, aisra, amaıər, auəsura aҏaјəxıqara, axarq raјanə.

adkua rqnə auəsura anşua, minutk aamta kər ianapso „mşapə“ ius eiçarxaganə aqajlar rapxıa iaanəhaloiţ. aqajlar eildərgoiţ iaha-iaha adin dara rzə işxuartam, adin—nəhakua amaluaa işərҏəu, aqajlar rzə ui şuəs eiçarxagou.

amcqazaləei dinҏləei axuıҏrakua.

uajə haxuapşəр iaharak ibaapsɜou amcqazaraqnə—iara xuıҏəſas axə ianarxua. mcqazarala ayəmazarala alərgara mcxaçarala eibarkəuр, ui iaanarpşueiţ dara axuıҏra qazçauei, izzəqarçauei rəlaſcara, rçara-dara. ayəmazarakua rəxuıҏrazə amcqazaja rxə iadərxuakuo zənɜak akə iapsam—igumxarouр.

uərt işərhuala ayəmazarakua rpsə tazar, xəxıҏəi amy iaanaſtzar-nəharəla, ҏharəla, xnərhҏəla ikacaҏəuр. anəhara, aҏhara, axnərhra, akurban-abart rouр amcqazaja iaharak xuıҏəgas irəmou.

izaxıɜəuzei aҏha? aҏha iaarkıaҏnə iaanagoiţ ahara. aҏhayə dahoiţ ayəmazara abziaxara, dihoiţ ayəmazara aazəſtəz xəxıҏəi amy-dəu ayəmazara aquiəxrazə. aҏhara amcxaçara ouр—ſatas iaçagəlou, uiala eibarkəuр. aҏhakua miҏɜa iraјaɜouр. uərt raxıҏ idərəuр xuı rqənɜa. art aҏhakua raxıҏ, 62 ҏha aſaara iaxhaauр, 60—axapəcxıra, 46 —aşəɜazə; agiərt iaanxazgıə agiərt ayəmazarakua irəzşouр. ayəmazara xkkua rzə iqouр aҏha xkkuagıə. amat auoyə ianiəchalakı axıaa aankəlarazə irhoiţ abri eipş aҏha:

„aoyapſ-aҏapſ dakuҏouр
aoyapſ-kumjapſ iſəuр
aoyapſ-eimaapſ iſouр
aoyapſ-xtarpapſ ixouр

dəyən-səyəiţ
dəpan-səpeiţ
unsir hrəlsəiţ
mər ikətagı halsəiţ
abaxuapſ amatapſ aҏahſəiţ“.

abri aҏha „xaala“ xənҏ eikurccakna iaahanə, xənҏ daҏhoiţ. danaalgo alamtalazə ihoiţ abart ajakua:

„xıaa-maas iqou zegıə amşən aguə ilxəsҏhalţ“.

abasouр ayəmazarakua amşən işxərҏhalo amcqazaja. şaqa imanialamzəi, imcəuzəi as axuıҏra. art hzəpxıakuaz aҏhajakua iahdərbaueiţ amcqazara mcxaçarala işeibarkəu. dəzəusta „aoyapſ“? ari amatkua rənja iakuzaaр. „dəyən-səyəiţ“ „dəpansəpeiţ“ şaqa imcəuzəi.

aoyə iboıa aneixaslak amcqazaja „ayquadər“ ҏha hanə „ialdərgoiţ“. ayəmazay dnaganə aixəmc dləkurҏanə arajei aixəei knə daaixagəloiţ. nas aixa axıaıara iaxiəxıua inadkəla-aadkəla, „ua yquadər, yquadər“-ha daҏhoiţ, nas araja xxnə iakuipsoiţ, aqudərpaja, apşja, amacarpaja art xuıҏəſas irəmou akurban, ma axnərhҏouр. uərt iaharak ayəmazarakua zəxqıaua-ha irəpxıaɜou „mzəzəuр“. amzəz akuzaaр oyə dzərymazayua, oyə dzərguaqua.

ubri aqənҏ iataxəuр amzəz zkəz ialərgara. ui ialərgara azə iataxəuр, ma aſҏa şkuakua xuc eikuaja zlam, ma aſҏa eikuaja xuc-şla zlam, ma aɜəs. abasala axarq dəu iərtoiţ ayəmazara zəxıəz. aſҏa anərflakı dargıə nəhara-ha uaqa ineiueiţ, anəhara azəngıə krərgoiţ amcqazaja daara xuı dəunə irəmouр ahaskıən xuıkua, ailajkua, ahaskıən eilaquaquakua, ahaskıən eilarşkua. uərt axuı ianakuzaalakı igumxanə eiçarpata, eiçarxuaſnə, ickıamkuanə iqarçoiţ. ayəmazay idərjua axuı akuzar, uəigı ahaskıən quaqua aloup, ixuaſəuр, ickıam. axura iaҏarçoiţ atatən. aıra irlasnə apjarazə iakuərçoiţ aqəmſə ɜnə, aıra ckıa arırazə iakurçoiţ acarbaa.

amcqazaja, ma aıra anpərjaua, ma axura anpərqaua auəs zlarua amaҏaxukua jakcouр, ickıam, ayəmazara eijanaҏueiţ iarmjəjkueiţ.

işpataxəu amcqazara akupara.

abri aıquaqnə iaarkıaҏnə haxjajeiţ amcqazara ſatas iamou, şaqa ipərxaga dəuu, mcxaçarala işeibarkəu. amcxuıҏra-ahra-ҏra jənxa ſcəlara rəchaſara qamçaɜakua iataxəuр akupara, ſatankəla ikuxҏəuр. xaz zajənxara kətaҏə, anxaja pjja-pjja iaxıənxaua, ckıa eidkəlamkua, iſakurgəlamkua iaxıəqaz amcxuıҏra akupara daara iuadayəuр, axa daҏakala iqouр akolxozkua rqnə. akolxozaqnə anxaja eidkəlouр, rəmy eibətouр. qara akə uakuparc anəutaxxa uəmy eibəutarouр, xaz zajəla agıalçuam, „azə imacara - deibaſyəm“-ahoiţ ajapqa.

axa amcxuıҏrei amcxaçarei rakuparazə idərҏəuр uərt şaqa oyə izeijou, ipərxagou. ubri aqənҏ idərҏəuр ayəmazara zəxҏəiaaua, ayəmazara alərgaſa. ajakala—iataxəuр asaniţarҏ çara. ui auəs amyapgarazə iataxəuр xəmpada açara-dərra, açaradara arɜra, ineibeipşnə açara xərjara. abri auəs amyapagarazə daara cxəraara dəu qarçarouр akolxoznikja, izban akuzar uərt asocialistҏ pstazara ҏəc ſakudərgəloiţ akəta nxamyaҏə. amcxuıҏrei, amcxaçarei rakuparaqnə daara kralşarouр akətanҏəi aşkola, anjaxamçara eibaſja r'eidkəla (СВБ).

açaradara ərɜga şkolkua, neiyəmsrəda açara şkolkua, akolxoz ᵠar şkolkua irualəuᵽ apxıara-ayra arçaradagıə asaniţarᵽ pqara dərrakua rərçarı. aşkolaqnə açayʃa irouroup asaniţarᵽ—dərra çara. ahakıəmʃa rxəpxıaɜara azhara, abolınicakua rəzhara iarmariaueiţ ayəmazarakua rəxuîᵽra. akolxoznikʃa idərbziaroup rxə ckıanə anəqugara, r'uəsura aqa aiᵠkaara.

ubasqanouᵽ ayəmazarakua anmaɥxaua. ayəmazarakua anmaɥxa amcxuîᵽragıə maɥxoiţ, işnei-şneiua zənɜakgıə ipsueiţ. amcqazara akupara—iaanagoiţ adin akupara. adinəi amcxuîᵽrei daara oıuoıuala eibarkəuᵽ. kulıţurala akəta pstazara aſakurgəlara, auəs naplak dəukua rənagɜara, kulıţuraᵽ revoliucia alşarakua, ajlar rqnə açara-dərra azhara iarɜueiţ ɫəşəkusala aqajlar irxapaz adinxaçarei, adin ʃənxakuei.

adin ſatas iamazaalakgıə ſatankəla ikuahxəᵽ.

26 ianvar 1924 ş. harçay dəu v. i. lenin ipsra aſtaxı dəuk mərçəkua ay. stalin a'II-ᵽəi zegıəeidkəla sovetkua reizaraqnə uəs iheiţ:

„ixıantouᵽ, iguaqrouᵽ auəsuʃa r'klass apstazara, ixıantouᵽ, ibaapsəuᵽ aqajlar rguaqra. aᵽʃei aᵽʃa zᵽəu auaai, anxaʃei apomeſyikʃei, auəsuʃei akapitalistʃei, aguaqʃei arguaqʃei—abas akun adunei şəſakugəlauaz akər ɫəşəkusakua, iara ubasʇqıa inxəeiţ iaxıa ojraanɜagı eiharak aᵽəlakua.

janᵽla, ɫənᵽla aqajlar akər ɫəşəkusakua rəynəuçqa iakurkuan arguaqʃa lbaaganə dara rxaᵽ pstazaraᵠə dara ahʃanə iqalarazə. axa enagı rəmykua andərkuadalakı, ianeikurklakı ſtaxıla icalar akuən, rguaqnə aſaquaqua tanə, agunxara dəu rəmanə, nasgıə uərt rgutəxa dəukua rzə ajyanaxı rxə dərxon uaqa xuarta rouaz qſa.

ahra-ᵽra daykua (ſahagakua—x. b.) enagı kıəs rəmamkua inxauan, ma ajəᵽ-daykua eiha eiʃou,igupjagou ᵠaᵽ-dayla ipsaxxauan. hara hᵽəla zaʇək aqnə iguaqnə iqaz aqajlar akapiţalistʃei, apomeſyikʃei rahra rəxhanə iapərçeiţ dara rahra.

ɫara ijdərueiţ ayəzʃa, ui uajəſta adunei zegıə akuşahatəuᵽ, abri akupara dəu aqnə xadas iamaz lenini iara iparţiei şrakuz. lenin ixıɜdəura ui zegıə rapxıaɜa iaaboiţ: ui asoveţkua r'respublika ſakurgəlanə, auəsaqnə adunei ɫəkuəu aguaqʃa zegıə idiərbeiţ axakuitrazə uərt rguoıra şməɜua, apomeſyikʃei akapiţalistʃei rahra ᵠhara amamkua işəqam, nasgıə apstazara bzia aqajlar dara rəmyala, ajyan aqnə akumkua adgıəl aqnə iſakudərgəlar şəqalaua, ui abriala adunei iəkuəu anxaʃei ausuʃei zegıə rguə amca acreiçeiţ rxakuitra aqalarazə aguəoıra, ubri aqnəᵽ lenin iəxıɜ qaleiţ adunei ikuəu aqajlar zegıə rzə ᵽaţəu akunə, bzia irbaua".

abart ajakua rqnə ay. stalin ieilərganə iahiərbeiţ adunei ikuəu aqajlar, iguaqua ɫəşəkusa anʃa dəzxarçauaz, nasgıə ajyan dəu izaçapşuaz xuartak rouər-ha. aqajlar rpstazaara xıantan

iguaquan, axa rguaqra rxhanə axakuitra aſakuərgəlaraz rəmy kuadan, raoıaʃa rakupara aqnə rəmy kuadan. aqajlar rəmy kuadara iarçəsuan aguəoıra naq daᵠaqara, xəxı ajyanᵽ „qanat" aqnə apstazara bzia aqazara axaçara.

harçay-dəu lenin ui abasala daxʃajoiţ:

„abnauoyə apstazaraqnə iəkupara, anʃa ayəstaa iəqam inəm rxaçara şarçəsua eipş, aekşploaţacia zzərua, aekşploaţaţorʃa rakuparaqnə, rəmy kuadara iarçəsuoiţ ajyan aqnəᵽ pstazara bziak əqouîa aguəoıra".

adin xaçara „naqᵽəi adunei" aqnə pstazara bziak əqouîa aguəoıra rətaua, iəqam-inəm rxarçara aklass kupara iapərqıauan—adgıəl aqnə ieioıəu apstazara bziazə akupara iapərqıauan.

iataxəuᵽ adin çara klassla akupara, aklassᵽ intereskua reinərîara iaſtou.

„adin xaçara ajlar rzə opiumuᵽ" iheiţ marks. aopium mak-ha haskıənk, ajla şaɜou axuşa eipş ialərxueiţ amedicina aqnə ryəſəgasə irtaxəuᵽ, uay darʃoiţ, ixə tnaqıoiţ atatən danaſlakı aſtaxı oyə ixşəy şeilagaua aipş, adin xaçaragıə oyə ixşəy eilanagoiţ.

harçay dəu lenin iſakuiərgəlaz abolişevikᵽ partia xəxıᵽəi (ajyanaxı) iəqam apstazara akuəmkua, apstazara bziaʇqıa, aekşploaţacia axəqam ſakunargəloiţ adgıəl aqnə.

lenin inapxagarala hara ikuahceiţ apomeſyikʃei akapiţalistʃei, irʃahxıyeiţ hᵽəla aɦaanərʃᵽəi aimperialistʃei, aynəuçqaᵽəi aʃgıauʃei, nasgıə halagəeiţ irbganə iqaz hanxaîa aſakurgəlara, asocializm aſakurgəlara, ieioıəu apstazara ᵠəc aſakurgəlara.

ay. stalin inapxgarala hara inagɜanə iſakuhargəlţ irbganə iqaz hanxaîa, oyə izeilmərgarᵽ ihapsaxţ hsocialistᵽ ᵽəla dəu apşra. axıamtarakua ihamou rqnə hguə kaməʇkua, haoıaʃa huəs aiçaqıara ztaxəu axıərxua, aᵽəmɦəntkarrakua rʃgıa uəsura aarpşua, ipjaua, iqahçeiţ daara alşara dəukua asocializm aſata akrazə. rapxıaᵽəi asocialistᵽ xuşəkusa-plan hᵽəla agrarᵽ-aagaləx ɦəntkarranə iqaz rapxıagəla aagləxᵽ ᵽəlanə iqahçeiţ, hkəta nxara ipəʇʃanə, eixıəʇta-eipəʇta hᵽəla ialapsaz eizaknxara dəunə iſakuhargəlţ, iara ubri apxıaᵽəi axuşəkusa—plan aamtala, akət-nxara ineiuʇnə akolekţivᵽra amyala halagəeiţ akulak ikuxra.

akapiţal ᵽəlakua irəlagıəʇua irəloup zgujla ʃgıou ekonomikaᵽ eixulaxara, afabrikakuei azauadkuei rəî adərkueiţ, alaçarta dgıəlkua iagdərxoiţ, millionla auəsurta zmam ausuʃa adnəqa iavaxoiţ, imlaſua r'ədgıəl ikuᵽo anxaʃa aixulaxara rəjlan ixnarʇoiţ, hara hᵽəlaqnə eiaairəla asocialistᵽ rgəlara azhara iarɜueiţ auəsuərta zmam auaa, nasgıə aqajlar rpstazara esəmşa aioıixara iaᵠəuᵽ, çara-dərrala irəzhaueiţ.

hara halşara dəukua rəmyala h'kommunistᵽ partia aybaᵽəi axuşəkusa—planazə inagɜaᵽnə ikunargəleiţ akapiţa-

2559

istҏ elementkua rəkuxra, aqajlar rəxşəy aqnə akapitalistҏ ʒənxakua rərɜra, nasgiə aqajlar akɬass axiəqamlaua apstazara rgəlaʒanə iqalarazə.

adgiəlaɸə apstazara bzia argəlara ojəʃta hara hzə ipxəɜəm, ari oʃtanҏəi uəsəm, ari ojҏəi uəsəuр, asocializm-adgiəlaɸə apstazara bzia argəlara, ari iaxiaҏəi praktikaҏ uəsəuр. akapitalizm aʃatakua hara hҏəlaɸə uaha izəmxənhua içjouр, iara ubasʇqia içjouр ɨəşəkusala aqajlar irxapaz mcla eibarkəz adinxaçara aʃatagiə. adin aʃata əçjouр axa, aʒənxakua makianagiə aqajlar irxapouр, ubri aqənҏ hara hakuparagiə makiana iahzərpsəɸuam. hara hҏəla aҏəm ɦəntkarrakua akurşanə iqouр, urt ҏamyaxu rəmaɜamkua inajlarc iaʃtouр. haynəuçqa inxanə iqou haoiaʒagiə işzaxua huəskua reiçaqiara iaʃtouр, aiçaqiarə iaɸəuр irəlşuala. makiana haoia dəoiuoiuouр, izban akuzar iara hara haynəuçqagiə ajəҏ ʒənxakua, ɨəşəkusala aqajlar irxiəpşkuaz adinxaçara—ɨəşəkusala ajlar irxapaz ʇradicioup, ʃcəlarouр.

adinxaçara ʒənxakua iqou makiana ʃatankəla ikuxəm. daara cxəraara dəu rəznaueiʇ haoiaʒa. ubri aqənҏ uərt abri adin iaxiənhalanə aanərxara iaʃtouр. iara ubri adin ʒa rxarpanə r'uəs baapskua myapargoiʇ klassla haoiaʒa. anʒa ixamçarazə aibaʃʒa, akommunistҏ parʇia anapxgarala imyapargoiʇ aqajlar rqnə adinxamçarazə auəsura dəu areiakciaҏ dinʃcəlarakua rəkuxrazə.

ariala iaaboiʇ: „akapiʇal ahra iara formas iamou zegiə rqnə acxəraara" şakuəu adin-aqazara ʃatas iamou anʒaixamçara azhara—eiaairala asocializm rgəlara ouр ʃatas iamou.

axa amcxaçara auəs afakurgəlarazə xəmpada idərҏəuр aqajlar adin izacrəçua. urt adinxaçara iaquzxua, hsocialistҏ rgəlarouр—hpstazara ɸəcouр, xəmpada adinxamçara auəs anəmyapaagaua hakuş-məkuş apstazara ɸəc iqou haxuapşərouр, adini ari apstazara ɸəcəi einaalaʃa şrəmam eilərgaҏəuр. ubri aqənҏ ubri apstazara ɸəc iakurşahatnə imyapagalaҏəuр anʒa ixamçara uəskua.

apstazara ɸəc adin aʃapə açanarqualoiʇ, ʃatançakəla ikunaxueiʇ ajəҏҏəi adərra pstazara, ajəҏҏəi irəchaxuxa iqaz aqa aɸapsaxueiʇ.

ay. stalin XVI-ҏəi zegiə eidkəla aparʇia eizaraqnə uəs iheiʇ, asoceiclabra aqnə zegiə reiha isiərnə iqou, ui auaa rqazxucra iaarhnə ikunargəloiʇ afataqənɜa iapsaxaueiʇ pəxia eixiəʇta-eipəʇta irəchaxuxa iqaz uajə ixiɜərhaganə, paʇəu akunə, eiɸkaanə iqaləeiʇ.

5000

ЛЕНА
ОБЛАСТНОГО
ИЗДАТЕЛЬСТВА
ГУМ
ПОСЛЕ ПОВАНИЯ

axu 40 k.

„Религия и знахарство“.